

Sett på som den vakreste kinoen i landet

Harstad kino, eller Harstad kommunale kinematograf som den opprinnelig het, var landets første kommunale kino og kom i drift 1913 i Harstad Ungdomslags lokale i Strandgata 36. Vel 40 år senere skulle byen få landets flotteste kino.

Det var private interesser som først hadde kinodrift i byen med Harstad Kinematograf, som i en tid hadde drevet sin virksomhet i «Harmonien», Torvet 9. I 1913 ble det innført konsesjonsplikt for kinodrift. Da Arbeidersamfundet søkte konsesjon, påla magistraten (politimesteren) mulige interesserte om å søke om «eneberettiget kinematograf i Harstad fra sommeren 1913 innen utgangen av oktober 1912.» Det skulle bli den borgerlig innstilte Nicolai Bardal, kemner, politiker og redaktør som initierte at Harstad fikk landets første kommunale kino. Fra sin posisjon som redaktør av Harstad Tidende påvirket han formannskapet og befolkningen til å se fordelene ved denne eierformen, som han, i motsetning til en del av sine konservative kolleger, ikke gikk med på å karakteriserer som «kommunalsocialisme». En komité som la fram sin positive innstilling, forespeilet byens innbyggere en inntekt på om lag 10 000 kroner pr år. (tilsvarende ca. kr. 570.000 i dag).

Første forestilling i kommunal regi ble vist 7. november 1913 i ungdomslags lokale som 10 år senere på folkemunne skulle bli kjent som «Sangerhallen», men som i offentlige sammenhenger het Sangens Hus, og da var blitt overtatt av Harstad Mandskor.

Fra 1930 fikk kinoen fast tilholdssted i den såkalte Centralhallen i Rikard Kaarbøs gate 3, som ble utvidet til et fullverdig kinolokale med 218 sitteplasser og kunne vise filmer med lyd. Kinoen ble en av de aller fremste kulturinstitusjonene i byen og ble en økonomisk melkeku for kommunen. I disse lokalene ble kinoen drevet i 25 år før man fikk landets flotteste kinolokale i nybygg i Erlings gate 3.

30 års ventetid

I 1918 var planene klare og tomt disponibel for et kinobygg med sal til 500 seter og folkebibliotek i 2. etasje, samt en eventuell 3. etasje der kommuneadministrasjonen kunne få plass. I 1920 fikk kommunen byggetillatelse til nytt kino- og teaterlokale på en tomt i Erlings gate 3 (der kinoen er i dag). Grunnarbeider ble igangsatt, men det ble med en grunnmur før arbeidet ble stoppet. Det hadde sammenheng med den

håpløse økonomiske krisen på denne tiden. Også planene om nytt sykehus måtte innstilles etter at grunnmur var satt opp, og en rekke av byens bærende bedrifter ble slått konkurs i denne perioden. Disse krisetidene fortsatte og kinoplanene ble nærmest glemt. Først etter 17 år kunne man starte bygging av sykehus, mens nykinoen på den opprinnelige tomte i Erlings gate måtte vente i nesten 30 år.

Landets fineste

I 1955 sto nykinoen i Erlings gate 3 ferdig med 630 sitteplasser. Offisiell åpning var 23. april. I tillegg til kinodrift ble salen og scenen i utgangspunktet benyttet til konserter, teater o.l., selv om scenen i mange tilfeller var for liten til slike formål. Arkitekt MNAL Jan Inge Hovig var hovedarkitekt, mens Egil Mørch bisto med detaljene. Bygget var en integrert del av et prosjekt for et helt kvartal, kalt Samfunnshuskvartalet. Det skulle inneholde, samfunnshus, svømmehall, kommunale kontorer og utleiearealer. Eksisterende bygninger gjorde det til en krevende oppgave å tegne kinobygget. Harstad kommune var byggherre og tillot ikke ekspropriering av nabotomten. Hovig fikk stor frihet i utforming av bygget av oppdragsgiver ordfører Leif Bothner, rådmann Magnar Hellebust og komitéformann byingeniør Bernt Svihus.

Bygget fikk kun en smal, treetasjes fasadestripe med inngang fra gatenivå, men likevel ble inngangen godt synlig. Fasadepartiet er innrammet ved bruk av marmor, og en enslig kraftig marmorsøyle går over to etasjer og synliggjør modernismens arkitekturprinsipper.

Alt i alt vakte nybygget oppmerksomhet og ble betraktet som den vakreste kinoen i landet.

Storsalen

Selve storsalen ble plassert midt inne i kvartalet. Den fikk et organisk formspråk og stor takhøyde med en nedföret, hvitmalt himling som hang fritt i stålstag fra det ytre skallet. Bakveggen krummet seg og gikk over i takkonstruksjonen. Langsidene hadde frittstående, skrå skjermvegger som skulle være med på å gi salen gode akustiske egenskaper. Skjermveggene var i en dyp mosegrønn farge, mens resten av langveggene og sceneteppet var sennepsgult. Stolene var i bjørk med armlener i alm og sete i rødt skinn. Den nedförede, harde himlingen var hvitmalt.

Utvidelse

Kinoen sto nesten uendret etter 34 års bruk, men i 1988 ble scenen i storsalen utvidet, noe som reduserte antall sitteplasser til 399. Det var A3 arkitektkontor

som tegnet sceneutvidelsen der noe av det nedförede taket måtte fjernes. Fargebruken var varmere da kinoen åpnet i 1954. Nå ble vegger og tak gråhvite, med unntak av bakveggen som er i tre. Setene ble blågrå og sceneteppet rødt. Treverket i bakveggen, på utganger og gelendre ga fortsatt rommet en varm glød. Bakveggen ble laget av perforerte huntonittplater med stående og liggende listverk over.

I 2001 ble kinoen utvidet med en ekstra sal, «Lillesalen», eller «Sal 2», ble tegnet av A3 arkitektkontor. Den fikk 70 seter. Den grunne delen av det gamle svømmebassenget i nabohuset ble revet for å gi plass til Lillesalen. Adkomsten til salen skjedde gjennom den opprinnelige foajeen, som ble utvidet for formålet.

Jardar Lundes keramikkrelieff

Da kinoen ble tegnet, bevilget kommunen penger til et keramikkverk som skulle henge i foajeen, og Jardar Lunde fikk oppdraget. Opprinnelig hang verket i foajeens kortende, til venstre når man kom ned trappen fra inngangspartiet. Det var montert 70 cm ut fra veggen etter Hovigs anvisninger, og bakveggen var malt sort.

Etter en ombygging i 2007 møter man relieffet når man kommer ned trappen til foajeen. Frem til da lå det en kiosk her. Behov for større kioskeareal gjorde at relieffet og kiosken byttet plass. Kunstverket ble montert ut fra veggen på sin nye, mer sentrale plass.

En kulturinstitusjon

Harstad kino var helt fra starten en betydelig kulturformidler for flere generasjoner av befolkningen. Nykinoen fra 1955 betydde mye for byens identitet. Alle måtte bli imponert over byggverket, og betegnelsen «landets flotteste kino» var neppe noen overdrivelse og noe hele byen var stolt av. Særlig for tv-alderen meldte seg i Harstad etter 1965, var kinoen folks fremste underholdningsmedium. Og de aller fleste har uforglemmelige minner knyttet til kinoen.

Kinodriften var tidligere organisert som egen etat med kinosjef og kinostyre. I senere år er administrasjonen lagt til Harstad Kulturhus.

Kinoprofiler

Omtrent alle mennesker som har vokst opp i Harstad i de vel hundre årene kinoen har eksistert, har hatt sterke minner knyttet til filmene og de ytre opplevelsene ved kinobesøkene. Av de mest profilerte personer i langvarig tjeneste ved kinoen, må først og fremst nevnes den vennlige og bestemte billettkontrolløren Sakkarias Stordahl, som var kinoens

«CENTRALHALLEN»: I 25 år holdt kinoen til i «Centralhallen» i Rikard Kaarbøs gate 3. Gården hadde tidligere vært hotell. FOTO: JOHN BERTHUNG.

SALEN: Fra selve kinosalen i 1955. FOTO: JOHN BERTHUNG.

KINOENS ANSIKT: Sakkarias Stordahl var i en mandsalder kinoens ansikt utad og var flink til å takle ungdommelige påfunn og spillopper under forestillingene.

KERAMIKK: Jardar Lundes keramikkrelieff i kinofoajeen.

førgrunnsfigur for flere generasjoner harstadværing. I svært mange år var Mathilde Bjørnstad billettør ved kinoen. Hun satt i rullestol og ble i alle år trillet til og fra jobben av sine søstre Mary og Karin. I 1977 mottok Mathilde Bjørnstad en spesiell æresbevisning fra Harstad kommune for lang og tro tjeneste ved kinoen.

KILDER:

- Harstadhistorien fra nød til velstand (2018).
- Harstadleksikonet (lokalhistoriewiki.no).

GUNNAR REPPEN
redaksjonen@ht.no

FASADE: Kinoens fasade mot gata måtte tilpasses plassen mellom to eiendommer, men fremhevet seg likevel på en positiv måte. FOTO: GUNNAR REPPEN.